

КАКО ДА СЕ ПИШУ НЕКЕ РУСКЕ РИЈЕЧИ?

Јавио се, последице извјесног колебања, Растислав В. Петровић у „Историјским записима” (Титоград 1987/4) са прилогом „Маине поред Будве и Маине у Грчкој”. Радује ме што је то учињено у научном часопису, јер је тиме потврдио своју научну репутацију. Примједбе су различите по својој вриједности. Неке се могу, мирне душе, прихватити, о другима можемо дискутовати, а неке глатко одбацити. Иначе, од двије мање замјерке у мом чланку „Неколико трагова у руској штампи о Црној Гори за времена Шћепана Малог (1767—1773)”, који је објављен у „Историјским записима” (Титоград 1986/3), мој уважени саговорник је прихватио једну, другу по реду, примједбу, а другу не. Одлучио се да у мом чланку тражи нове и нове грешке и „прешке”.

Остајем код става, јер га је пракса није демантовала, да се у часописима, као и у новинама, називи новина пишу без преводјења. Нисам срео да се „Правда” и „Труд” преведе као „Истина” и „Рад”. Кад је Растислав В. Петровић у поменутом фељтону у „Политици” написао „Санктпетербуршке новости”, нисам му замјерио што је новине „ставио” у наш падеж, него због тога што их је превео и збунио читаоца, јер он не мора да зна који је био назив руских новина (а Руси имају оба синонима ведомошь, новость). Требао је задржати назив „Санктпетербуршке вједомости”, а у загради написати „новости”. Он држи да је исправно писати „ведомости”, па додаје: „У руској азбуци не постоји слово ‚ј’, па ми није јасно како је Радусиновић могао да напише ‚вједомости’. Ако се претпостави да је по среди штампарска грешка, зашто се та грешка понавља на више места, заправо зашто негде пише ‚ведомости’ а негде ‚вједомости’. С друге стране питамо се како је Радусиновић могао да новине о којима је реч назива ‚Санктпетербуршке...’ када се оне другачије називају.”

Тачно је да сам новине у тексту „ставио” у наш падеж, јер је ријеч о словенским, руским новинама, али их нисам преводио, док сам у напомени писао онако како пишу савремени совјетски историчари (а у XVIII вијеку се писало „Санктпетербургски-ја...”). Растислав В. Петровић каже да Руси немају слово „ј”, па га не можемо ни ми писати. Они слово „ј” изговарају, па пошто нису имали Вука, пишу га на разне начине и то се не може пре-видјети. Имају заправо „ј”, „ју”, „јо”, „је”, „ја” њ, ю, ѓ, е, я). Шта би се десило ако би писали руска имена без тога? Како би писали Јесењин, Мојсеј, Јевтушенко, Мајков на нашем језику (Есенин, Мойсей, Майков, Евтушенко итд.)? Морали би „обезглавити” низ руских имена, топонима и хидронима. Занимљиво је да Растислав В. Петровић нигдје не помиње слово „јат” или није чуо за њ, јер се јавља у називу „Санктпетербургскије вједомости” (према оригиналу из XVIII вијека „Санктпетербургския вѣдомости”, док данас се пише „Санктпетербургские ведомости”, а изговара као „Санктпетербургскија вједомости”, односно „Санктпетербургскије вједомости”). У старословском језику, старом руском и старом српком језику је постојао „јат” (ѣ) и изговарао се као „је”. Па и Срби су имали „Славено сербскија вједомости” и те новине су излазиле у Бечу 1793—1794. Ни Срби нису имали тада слово „ј”, него „јат”, али никоме не пада на памет да га игнорише. Тако пише „вједомости” и наш угледни историчар проф. Василије Ђ. Крестић (Др Василије Ђ. Крестић, *Историја српске штампе у Угарској 1791—1914*, Нови Сад 1980, стр. 19). Мој пропуст видим што нијесам објаснио како Руси изговарају назив поменутих новина.

Лист „Московскије вједомости” (Московские ведомости) из-лазио је од 1756. године. Ако би поступили како предлаже мој саговорник, онда би лист називали „Московске новости”, а баш тако се назива у преводу један савремени совјетски лист. Тиме се губи и колорит једног времена, што, вјерујем, не треба при-хватити.

Оправдана је примједба да је Турска повела рат против Ру-сије. Приликом прекуцавања промакла ми је грешка. Иначе сам нешто прије тога писао о руско-турском рату (1768—1774). Ту сам навео: Руско-турски рат (1768—1774) водио се у знаку борбе око превласти над Црним морем. Упркос надменом држању Турске и њеног ултиматума да Русија повуче своју војску из Пољске, што је Османлијском Царству и био повод за рат, показало се да су се Руси боље снашли и боље припремили за борбу против Ту-рака” (в. Милорад П. Радусиновић, *Запис Павла А. Лева-шова о Србији 1771. године*, Историјски гласник, Београд 1986, бр. 1, стр. 133—134).

Ево још једне примједбе коју ми је упутио Растислав В. Пе-тровић: „На четвртој страни његовог чланка пише да је Ј. В. Долгоруки боравио у Црној Гори до 21. октобра 1769. Ни овај по-

датак није тачан. Долгоруки је напустио Црну Гору 24/25. октобра 1769. године, заједно са својом пратњом”.

Е сад да видимо шта је Растислав В. Петровић написао у фељтону „Загонетни цар” (Политика, бр. 24726 од 7. VIII 1982. године, стр. 15) „Д. Б. Каменски у својој књизи, објављеној у Москви 1836. године, описујући мисију кнеза Ј. В. Долгорукова и његов боравак у Црној Гори од 13. јула до 21. октобра 1769. године саопштио је многе детаље о Шћепану Малом који нам нису били познати а који су од изузетног значаја, пре свега, за идентификацију самозваног цара, а затим и за руско-црногорске односе у то време”. Дакле, Растислав В. Петровић потура своју погрешку мени!

Знао сам да постоје Маине код Будве и Маине у Грчкој (маина — „тишина без вјетра на ријеци, бунаца на мору”, италијански *маинаре* — „спустити једро”, балкански турцизам италијанског поријекла, в. Петар Скок, *Етимолошки рјечник хрватскога или српскога језика*, књига 2, ЈАЗУ, Загреб 1972, стр. 356). Грешка се десила што су вијести о Црној Гори и вијести о Грчкој једне поред других. Растислав В. Петровић их је с правом раздвојио.

Мој поштовани саговорник каже: „Цитирајући једну вест из Беча, Радусиновић каже: „да се Стјепан (Стефан) Зановић, звани Ханибал’, издавао за Шћепана Малог, чак и 1790’. Што је много, много је, јер се поуздано зна да је Стјепан Зановић умро 25. маја 1786. Ко зна, можда се након четири године повампирео?” Ту треба размрсити ствари које је Растислав В. Петровић замрсио. ”Моја” вијест из руског листа односи се на 1778. годину и на издавање Стјепана (Ханибала) Зановића за Шћепана Малог (Московские ведомости, № 27, 4.IV—1778). Друга вијест је „позајмљена” од Глигора Станојевића. А управо на ту вијест се окомио Растислав В. Петровић. Да цитирамо поново пасус из мог чланка (Историјски записи, 1986/3, стр. 106: „За Шћепана Малог издавао се чак и 1790. Стјепан (Стефан) Зановић, звани Ханибал, родом из Будве. Зановић је био познати пустилов, али није успио у својим бројним авантурама (в. Глигор Станојевић, *Црна Гора* пред стварање државе 1773—1796, Историјски институт у Београду, посебна издања, књига 12, Београд 1962, стр. 231)”. Зашто Растислав В. Петровић није упутио своју примједбу на праву адресу, јер не помиње Глигора Станојевића, а тешко је вјеровати да није пажљиво прочитао ово мјесто, остаје загонетка. Свакако је тачно да је, како тврди и Растислав В. Петровић, Стјепан (Ханибал) Зановић умро у амстердамском затвору 1786. Али који је то Стјепан (Ханибал) Зановић, што је и мене збунило, из 1790. године, а издаје се за Шћепана Малог, то није јасно? Да ли је Глигор Станојевић погрешно датирао годину или се те, 1790. године, заиста појавио неки авантуриста, таквих самозванаца је у

тим временима било поприлично, који се проглашавао за Стјепана Зановића, односно Шћепана Малог? На то питање може да одговори једино Глигор Станојевић који је марљиво прегледао млетачку грађу!

Растислав В. Петровић каже да има више вијести, него што сам их објавио, у руској штампи. На срећу, он ће их објавити. Истраживао сам у Москви за свој грош, док је мој саговорник, не знајући за моје тешкоће и препреке, добро „прокрстарио“ кроз совјетске архиве и библиотеке, користећи друштвена средства.

На крају, све моје ситне примједбе не могу да засјене крупну улогу Растислава В. Петровића у нашој историографији. Немам намјеру да му „одузимам хљеб“. Он је важио и важи као зналац времена Шћепана Малог. Није ме природа наоружала мржњом, а на историју, као и на живот, не гледам црно-бијело, него поштујем и нијансе. Није искључено да ћу о евентуалној његовој монографији о Шћепану Малом писати похвално, као што сам 1983. писао афирмативно у „Историјском гласнику“ о Петровићевој докторској тези, посвећеној родним Кучима из којих се изњедрио. Ниједан историчар, па ни ја, не може ставити светачки ореол непогрешивости око своје главе. Наука се непрекидно провјерава у пракси. Цијеним труд, зној, вријеме, преданост и упорност које је уложио Растислав В. Петровић у проучавање загонетне личности Шћепана Малог. Такви историчари у нашој историографији су увијек добродошли. Овим своју дискусију сматрам закљученом.

Милорад П. Радусиновић